

Ortaokullarda Örtük Olarak Verilen Değerler Konusunda Lisansüstü Öğrencilerin Görüşleri

The Views of the Postgraduate Students about the Values Hiddenly Given at Secondary Schools

Sevda KOÇ¹, Abdulaziz ÇELİK²

¹Yrd.Doç.Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimler Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, sevdakc@gmail.com

²Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, celik56@mynet.com

Makalenin Geliş Tarihi: 01.11.2016

Yayına Kabul Tarihi: 17.01.2017

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokullarda örtük olarak verilen değerler konusunda lisansüstü öğrencilerin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubu 2014-2015 öğretim yılında, Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı programında öğrenim gören 22 lisansüstü öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen "yarı yapılandırılmış görüşme formu" kullanılmıştır. Veriler betimsel analize ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Sonuçta; lisansüstü öğrencilerin inanç ve demokratik görüşle değer kavramını tanımladığı; öğretmenlerin farklı yöntem ve tekniklerle ve saygı boyutunun ön planda tutularak etkinlikler yapıldığı; sosyal bilgiler dersinde değerlere daha çok yer verildiği; saygı ve ideolojik değerlerin gizil olarak verildiği; öğrencilerin ise gizil olarak saygı ve başarılı olma gibi manevi ve bireysel değerleri dikkate aldığı görülmüştür. Bu sonuçlara dayalı olarak, öğrencilerin değerlerin etkililiğine ilişkin görüşlerine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Değer, Değer Eğitimi, Örtük, Örtük Program.

ABSTRACT

The main purpose of this research is to determine the views of the postgraduate students about the values hiddenly given at secondary schools. The research group of the study includes 22 postgraduate students studying in Siirt University, Faculty of Education, Department of Educational Programs and Instructional Science in 2014-2015 academic year. As data collection tool, "semi-structured interview form" developed by researchers was used. In the analysis of data,

interviews which were conducted to Master's students were decoded and voice records were listened to. The data were subjected to descriptive and content analysis. In conclusion, it was seen that Master degree students describe "value" concept with belief and democratic view; teachers conduct activities by using different methods and techniques and taking account of "respect" dimension; values are given more place to "social science" course ; respect and ideological values are given hiddenly; students take into consideration spiritual and individual values such as respect and being successful. Based on these results, suggestions are presented with relation to students' views about the effectiveness of values.

Keywords: *Education, Value, Value Education, Hidden, Hidden Curriculum.*

GİRİŞ

Değerler, bireylerin tutum ve davranışlarını etkileyen, biçimlendiren, sosyal ihtiyaçlarını karşılayan, duygu ve heyecanlarına yön veren vs. güdülerdir. Bu güdüler bireyin toplumda yaşamasını kolaylaştıran ve bireyin doğru ve yanlış ayırt etmesine yardımcı olan inançlardır. Değerlere yönelik bu inanç, daha çok eğitimle şekillenmektedir (Kurtde Fidan, 2009, s.2-3). Bu yüzden, insan davranışlarının şekillenmesinde önemli olan değerlerin kazandırılması için hem aile hem de okulun etkili bir eğitim vermesi gerekmektedir. Çünkü biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel bir varlık olan birey, aile ve okuldan aldığı bu eğitimi davranışa dönüştürmektedir. Örneğin, toplumsal yönü olan bir birey, başka bireylerle iletişim kurması, büyüklerine saygı, küçüklerine sevgi ile yaklaşması, bir takım norm ve değerlere sahip “erdemli bir insan olması” için ilk önce aileden sonrada okuldan değerler eğitimini alması gerekmektedir (Yörükoğlu, 2003, s.221; Güngör, 2000, s. 84; Baloğlu ve Balgalmış, 2005, s. 2; Özgüven, 1994, s. 357; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 76; Oğuz, 2012, s. 1310). Fakat bu tür değerler, günümüzde yeni nesiller tarafından yeterince sahip çıkılmamakta ve yeni nesillere aktarma konusunda gerek okulların gerekse ailelerin yetersiz olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda, okullarda öğretmen ve öğrenci arasındaki etkili bir iletişim kurulmamakta, karşılıklı hoşgörülü davranışlar sergilenmemekte, sevgi ve saygı kavramları dikkate alınmamakta, başta aile büyüklerine sonra okulda öğretmene nasıl yaklaşılması ve davranılması gerektiğini bilmeyen bir “insan profili” ile karşılaşmaktadır. Böyle bir insan profili toplumda şiddet olayların artmasına neden olacaktır. Tabi hiçbir toplum bu tür bireylerle karşılaşmak istememektedir. Bunun için de farklı çözüm yollarını aramaktadır. Bu çözüm yollarından belki en etkili olanı “eğitimdir”. Eğitimle birey, doğruyu yanlış görmeli, kendisinden beklenen “istendik” davranışları içselleştirmelidir. Bireyin bu davranışları göstermesi başta öğretmenin etkili rehberliğiyle sağlanacaktır. Eğer öğretmen öğrencilerin daha çok bilişsel yönüne ağırlık verirse ve kazandırılmak istenen değerleri yeterince somutlaştırmazsa, veli ve okul işbirliği sağlanmazsa, öğretim programlarında beklenen insan profilinin yetiştirilmesine yönelik eğitim-öğretim yapmazsa, toplumunda gelenek-göreneklerine bağlı, adil

olmayan, kültürel değerlerine sahip çıkmayan ve toplumun kalkınmasına katkı sağlamayan bireyler her zaman olacaktır. Bunun içinde bu gün 2004-2005 eğitim – öğretim yılında uygulanan eğitim programları istenen insan profilinin nasıl olması gerektiği konusunda bir takım açıklamalar yapmıştır. Özellikle açıklamalarda “ailenin” bireylerin eğitimleri üzerindeki önemine değinilmiş ve değerler eğitiminin ilk mimarlarının aile bireylerinin olduğu vurgulanmıştır.

Programlar kadar, değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalarda da, bireye değerleri aktarmada ailenin en etkili kurum olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bal, 2004, s. 19). Her ne kadar aile etkili bir kurum olsa da, ailenin verdiği değerler, eğitimin en önemli unsurlarında olan “okul” ile farklı bir şekil almakta ve bireyin gelecekteki davranışlarına olumlu-olumsuz katkı sağlamaktadır (Coombs-Richardson ve Tolson, 2005; Akt: Balcı ve Yanpar Yelken, 2010, s. 82). Şişman’ın (2002) da belirttiği gibi, birey okul ortamında kendini kontrol, sorumluluk sahibi olma, farkındalık, temizlik, paylaşım, bilimsel çalışma yapma, etik davranma gibi bilişsel ve duyuşsal davranışları öğrenmektedir. Bu davranışlar içerisinde bilişsel boyutun kazandırması konusunda öğretmenler çok büyük problemlerle karşılaşmamakta, fakat duyuşsal boyutun kazandırılmasında bilişsel boyuta oranla daha büyük problemlerle karşılaştığı görülmekte ve öğretmenlerin bu problemler konusunda örtük programı kullandığı belirtilmektedir. Çünkü örtük programla öğretmenler, resmi programda yazılı olmayan toplumsal norm ve değerleri, kuralları, ders dışı faaliyetleri ve ideolojileri vs. öğrencilere aktarabilmektedir. Böyle bir aktarım sürecinde öğrenciler, bir takım değerlere, inançlara, fikir ve düşüncelere, kurallara olumlu-olumsuz davranışlara tepki gösterebilmektedir. Örtük bir değer, inancın, kuralın vs. kazandırılmasında öğretmen kadar öğrencilerin okudukları ders kitapları, okulun ve sınıfın kuralları, fiziki koşulları, okul çevre arasındaki etkileşimler, okulun mimarisi ve dekorasyonu da etkili olabilmektedir (Sever, 2004, s. 61-65). Kısacası bireyin yakın çevresinde öğrenmesine etki eden her şey bilişsel yapısında kodlanmakta, anlamlandırılmakta, duyuşsal yapısında ise tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle, okullarda örtük olarak verilen değerler konusunda lisansüstü öğrencilerinin

görüşleri araştırmanın problemi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın problemi doğrultusunda aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır: Lisansüstü öğrencilerine göre;

1. “Değer” kavramı nedir?
2. Öğretmenler derste değer kavramı konusunda hangi etkinlikleri ve çalışmaları yapmaktadırlar?
3. Değer kavramına hangi derslerde daha fazla değinilmiştir?
4. Okullar gizil olarak hangi değerleri ön planda tutmaktadırlar?
5. Öğrenciler gizil olarak hangi değerleri ön planda tutmaktadırlar?

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 öğretim yılında, Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı programında öğrenim gören 22 lisansüstü öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada 22 lisansüstü öğrencisinin, okullarda örtük olarak verilen değerlerin etkililiğine ilişkin görüşlerini almak için araştırmacılar tarafından geliştirilen, “*Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu*” hazırlanmıştır. Görüşme formunda; araştırmacı kimliği, görüşmenin amacı, görüşmenin kimler ile yapılacağı, görüşme kaydının nasıl yapılacağı belirtilmiştir. Daha sonra görüşme amacı doğrultusunda, soru havuzu oluşturulmuştur. Görüşme formunda yer alan soruların, görüşme amacına uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla, “Uygun”, “Uygun Değil”, “Düzeltilmeli” şeklinde üçlü likert kullanılmıştır. Daha sonra görüşme formunda yer alan sorular hakkında, “değerler” ile ilgili çalışmaları bulunan, üç öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu düzeltmeler sonucunda öğrencilerle görüşmeler kayıt cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, ses kayıtları dinlenmek suretiyle deşifre edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Betimsel analiz kapsamında veriler okunmuş, görüşme soruları doğrultusunda oluşturulan çerçeveye göre sistematik ve açık bir biçimde düzenlenerek betimlenmiştir. Bu betimlemeler sonucu ulaşılan ana temalara ait kaynak ve kodlama yoğunluğu bilgileri, frekans ve yüzde hesaplamaları tablolaştırılmıştır. İçerik analizi kapsamında ise bu betimlemeler derinleştirilerek, ayrıntılı bir şekilde alt temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle, okullarda örtük olarak verilen değerlerin etkililiğine ilişkin öğrenci görüşleriyle ilgili ayrıntılı temaları belirlemek amacıyla, veriler içerisindeki kavramlar araştırmanın problemine uygun olarak belirlenmiş ve kodlanmıştır. İçerik analizi sonucunda ulaşılan ayrıntılı alt temalara ait bilgiler ise alt başlıklar halinde metin içerisinde sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmada, “Okullarda örtük olarak verilen değerlerin etkililiğine ilişkin lisansüstü öğrencilerinin görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilen problemle ilgili nitel verilerden elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir. Görüşme yapılan 22 lisansüstü öğrencinin yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevapların betimsel analizi sonucunda ulaşılan ana kategori/temalar aşağıda sunulmuştur (Tablo 1-2-3-4-5). Bu betimlemelerin içerik analizine tabi tutularak derinleştirilmesi sonucunda ulaşılan alt kategori/temalara ait bulgular ise metin içerisinde sunulmuştur.

Değer Kavramının Tanımına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri

Değer kavramının tanımına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşlerinin betimsel analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Değer Kavramının Tanımına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşlerinin Betimsel Analiz Sonuçları

Görüşme Soruları	Kategoriler	Kaynak		Kodlama Yoğunluğu	
		f	%	f	%
Sizce “değer” nedir?	Geleneksel değerler	9	37.5	18	54.55
	Demokratik değerler	15	62.5	15	45.45
	TOPLAM	24	100	33	100

*Her öğrenci birden fazla kategori/temaya kodlama yapabildiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, lisansüstü öğrencilerine, “sizce “değer” nedir? Değer kavramı için nasıl bir tanım yaparsınız? sorusu sorulmuştur. Öğrenci görüşlerinde, değer kavramının geleneksel ve demokratik değerler olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir. 22 öğrenci ile yapılan görüşmelerin betimsel analizinde, değer kavramı tanımının “geleneksel değerler” [inanç (f=3), örf (f=2), adet (f=2), gelenek-görenek (f=2), duygu (f=2), tutum (f=2), ahlak (f=2), din (f=1), kültürel değerler (f=1) ve milli değerler (f=1)] olduğu bulgusu elde edilirken “demokratik değerler” [demokratik görüş (f=5), demokratik doğrular(f=4), toplumun önemseydiği her şey (f=3), yaşamı kolaylaştıran kurallar (f=2), belirli ölçütlere biçilen kıymet (f=1)] olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle, öğrenciler değer kavramını tanımlarken, inanç [örn.1-2-3] ve demokratik görüşe [örn.4-5-6-7-8] yer verdiği şeklinde yorumlanabilir.

[1] “Değer; bir toplumun benimsemiş olduğu duygu, davranış, tutum, inanç ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Değerler insanların sosyal hayatına yön verir. Kişilerarası iletişimin temelini oluşturur.” [K₁₇]

[2] “Değer kavramı bir milletin, toplumun, insanın geçmişten gelen geleceğe doğru sürekli sabit duran düşünce, gelenek, görenek, tutum, inanç ve ahlaki bakış açısıdır.” [K₁₈]

- [3] “Toplumumuzun hassasiyetleridir değer. Her toplumun değer anlayışı farklıdır. İnsanların doğup büyüdüğü yer, yetiştiği aile yapısı ve inancı değer olgusunun temelini oluşturur.” [K₂₂]
- [4] “Değer, herhangi bir canlının, olgunun ya da varlığın görünenin aksine gerçek anlamda taşıdığı manadır. Bu mana görünen ile gerçek arasındaki bir paralellikten oluşmaktadır. Örneğin: sıfırın etkisiz eleman olması ve matematiksel anlamda bir değer olmaması onun bu dünyada yok olduğunu göstermez.” [K₁]
- [5] “Değer: insanın dünyaya bakış açısı; olaylara, durumlara, sorunlara karşı takındığı tavidir.” [K₃]
- [6] “Değer: insanların olaylara durumlara ve hayata karşı bakış açısı, verdiği önemdir.” [K₁₁]
- [7] “Değer kavramı bir milletin, toplumun, insanın geçmişten gelen geleceğe doğru sürekli sabit duran düşünce, gelenek, görenek, tutum, inanç ve ahlaki bakış açısıdır.” [K₁₈]
- [8] “İnsanoğlunun bazı kavramların (iyi, kötü, doğru vb.) farkında olması ve bu kavramlara olan anlam yüklemesidir.” [K₁₉]

Öğretmenlerin Derste “Değer” Kavramına Yönelik Yaptıkları Etkinliklere ve Çalışmalara İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri

Öğretmenlerin derste “değer” kavramına yönelik yaptıkları etkinliklere ve çalışmalara ilişkin lisansüstü öğrenci görüşlerinin bulguları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Derste “Değer” Kavramına Yönelik Yaptıkları Etkinliklere ve Çalışmalara İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşlerinin Betimsel Analiz Sonuçları

Görüşme Soruları	Kategoriler	Kaynak		Kodlama Yoğunluğu	
		f	%	f	%
Öğretmenler derste değer kavramı konusunda hangi etkinlikleri ve çalışmaları yapmaktadırlar?	Sosyal etkinlikler	9	33.5	9	22.5
	Ahlaki Değerler	18	66.5	31	77.5
	TOPLAM	27	100	40	100

*Her öğrenci birden fazla kategori/temaya kodlama yapabildiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, lisansüstü öğrencilerine, “öğretmenler derste değer kavramı konusunda hangi etkinlikleri ve çalışmaları yapmaktadırlar? sorusu sorulmuştur. Öğrenci görüşlerinde, programda sosyal ve ahlaki etkinlikler olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerin betimsel analizinde “sosyal etkinlikler” [öğretim yöntem teknikler (f=4), belirli gün ve haftalar (f=3), yapılan geziler (f=1), eğitsel kol faaliyetleri (f=1),] olduğu “ahlaki değerler” [saygı (f=6), hoşgörü (f=4), sevgi (f=3), iyi (f=3), din (f=3), doğru (f=2), yardımlaşma (f=2), yanlış (f=2), örf-adet (f=1), gelenekler (f=1), hak (f=1), özveri (f=1), hukuk (f=1), adalet (f=1)] olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle, öğretmenler değer kavramı konusunda daha çok öğretim yöntem ve tekniklere [örn.9-10-11] ve saygıya [örn.12-13-14-15-16] yönelik etkinliklere yer verdiği şeklinde yorumlanabilir.

[9] “ Etkinlikler yaratıcı drama şeklinde düzenlenebilmektedir.” [K₃]

[10] “Gündemle ilgili objektif fikir olmaktadır. Ahlaki ve sosyal değerler hakkında konuşturulup sınıfta buna yönelik drama etkinlikleri yaptırılmaktadır. Örnek olay gösterip ‘siz olsanız ne yapardınız?’ etkinliği yaptırılmaktadır.” [K₅]

[11] “Öğretmenler kendi davranış ve tutumlarıyla değer kavramını öğrenciye göstermektedirler. Genellikle öğrencilere drama yaptırılır ve değer kavramı öğrencilere kazandırılır.” [K₁₂]

- [12] “Değerler konusunda resmi program dışında saygı, hoşgörü, yardımseverlik, doğa sevgisine yönelik etkinlikleri öğretmenler göstermektedirler. [K₃]
- [13] “Resmi olmayan - örtük – programda öğretmenler, müfredatın dışında da kılavuz kitapta yazılanların haricinde bir takım etkinlikler yapabilirler. Hoşgörü, saygı, özveri, temizlik programın doğrudan vermediği değerler öğretmen davranışlarıyla ve katkısıyla öğrencilere aktarılabilir.” [K₄]
- [14] “Fikrimce öğretmenler temizlik, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, dini değerler, saygı, hoşgörü aşılacak davranışlar etkinlikler yapmalıdır. Bunları öğretmen tarafından etkinliklerle nasıl gösterildiği hakkında bir fikrim yok. Neticede insanlara zarar vermeye değerini kazandırmak isteyen bir öğretmen, davranışlarıyla bunu öğrencilerine göstermezse değerler eğitiminden bahsetmekte mümkün olamayacaktır.” [K₁₀]
- [15] “Öğretmenler okul içinde ve dışında yapılan gezi, eğitsel kol faaliyetleri vb etkinlikler yoluyla öğrencilere sorumluluk, saygı, sevgi, doğru, yanlış vb. birçok değeri kazandırıyor. Bir öğretmen gerek hayata bakışı, gerek ders anlatışı sırasında öğrencilere rol model olduğundan öğrencilerin toplumsal değerleri kazanmasını sağlayabilir.” [K₁₇]
- [16] “Okullarda öğretmenlerin sevgi, saygı ve yardımlaşma konularında öğrencilere örnek olması; hak, hukuk, adalet gibi değerleri benimsetmeye çalışması değer kavramının kazandırılmasına örnektir.” [K₂₁].

Hangi Derslerde Değer Kavramına Daha Fazla Değinildiğine İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri

Hangi derste “değer” kavramına daha fazla değinildiğine ilişkin lisansüstü öğrenci görüşlerinin bulguları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Hangi Derslerde Değer Kavramına Daha Fazla Değinildiğine İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşlerinin Betimsel Analiz Sonuçları

Görüşme Soruları	Kategoriler	Kaynak		Kodlama Yoğunluğu	
		f	%	f	%
Sizce değer kavramına hangi derslerde daha fazla değinilmiştir?	Sözel Dersler	22	100	61	100
	Sayısal Dersler	0	0	0	0
	TOPLAM	22	100	61	100

*Her öğrenci birden fazla kategori/temaya kodlama yapabildiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, lisansüstü öğrencilerine, “Sizce hangi derslerde değer kavramına daha fazla değinilmiştir?” sorusu sorulmuştur. Öğrenci görüşlerinde, değer kavramına sözel ve sayısal dersler olarak yer verildiğine yönelik bulgular elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerin betimsel analizinde, “sayısal derslerde” değer kavramı çok az ya da hiç yer almaz iken, “sözel derslerde” [Türkçe (f=18), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (f=13), Hayat Bilgisi (f=7), Sosyal Bilgiler (f=19), Yabancı dil (f=2), Vatandaşlık (f=2)] değer kavramına yer verildiği bulgusu elde edilmiştir.

Yukardaki bulgulardan hareketle, sosyal bilgiler derslerinde, [örn.17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32] değer kavramına daha fazla yer verildiği şeklinde yorumlanabilir.

[17] “Sosyal bilgiler dersinde değer kavramına oldukça yer verilir.” [K₁]

[18] “Sözel içerikli derslerde değer kavramına daha fazla değinilebilir. Doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal bilgiler derslerinde değer kavramı tema içerisinde harmanlanarak aktarılabilir.” [K₄]

[19] “Sosyal bilgiler dersinde gizil olarak verilen değerler daha fazladır.” [K₅]

[20] “Değer kavramına en çok sosyal bilgiler dersinde değinilmektedir. Değer kavramı metin içine sindirilmiş ve kazanım olarak verilmeye çalışılmıştır. Özellikle metnin

konusu ne ise konu ve bağlama uygun olarak kazanım verilmek amaçlanmıştır.”
[K₆]

[21] *“Sosyal bilgiler dersinde değerler verilmektedir.”* [K₇]

[22] *“Bence değer kavramına en çok sosyal bilgiler dersinde önem veriliyor. Aynı zamanda vatandaşlık dersinde de önem veriliyor. Bu doğrultuda öğrenci belirli davranışları kazanır. Mesela sınıfa siyahi birini getirip sohbet etmek onu dışlamamak gerektiğini, ırkçılığın kötü olduğu kavratılabilir. Değer kavramının tanımı tam olarak yapılmış değil ve yoktur da bu kavram toplumun algılama biçimine göre değişir örf adetlere göre mesela hümanizm bir değerdir, insanı sevmek insan olduğu için...”* [K₈]

[23] *“Daha çok sosyal bilgiler dersinde yer verilmiştir.”* [K₉]

[24] *“Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime ağırlık verilmektedir..”* [K₁₀]

[25] *“Sosyal bilgiler dersinde değerlere daha fazla değinilmiştir. Bu kavramlar metinler aracılığı ile ele alınmıştır.”*[K₁₁]

[26] *“Sosyal bilgiler dersinde değer kavramına daha fazla yer verilmiştir. ...sosyal bilgiler derslerinde değer kavramı konu olarak ele alınmıştır.”* [K₁₂]

[27] *“Sosyal bilgiler dersinde daha fazla değinilmiş olabilir.”* [K₁₃]

[28] *“Sosyal bilgiler, derslerinde de değer kavramı öğretilmeye, kavratılmaya ve içselleştirilmeye çalışılmaktadır. Değerin ne olduğu ve örnekleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.”* [K₁₅]

[29] *“Özellikle sosyal bilimlerle ilgili derslerde özellikle sosyal bilgiler derslerinde daha çok değer kavramına yer verdiğini görüyoruz. Ayrıca Din kültürü dersinde de ahlakla ilgili değerlere yer verilmiştir.”*[K₁₇]

[30] *“Sosyal bilgiler değerleri öğrenciye kazandıran örnek derslerdir.”* [K₁₈]

[31] *“Sosyal bilgiler, dersinde daha çok değerlere değinilmiş (toplumsal değerlerden bahsedilmiştir).”* [K₁₉]

[32] “Sosyal bilgiler dersinde bahsedilmektedir. Bu kavram toplumun ahlaki değerlerine sahip iyi bir insan yetiştirmek için ele alınmış.” [K₂₀]

Okulların Gizil Olarak Hangi Değerleri Ön Planda Tuttuklarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri

Okulların gizil olarak hangi değerleri ön planda tuttuklarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşlerinin bulguları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Okulların Gizil Olarak Hangi Değerleri Ön Planda Tuttuklarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşlerinin Betimsel Analiz Sonuçları

Görüşme Soruları	Kategoriler	Kaynak		Kodlama Yoğunluğu	
		f	%	f	%
Sizce okullar gizil olarak hangi değerleri ön planda tutmaktadırlar?	Manevi Değerler	24	88.88	61	95.31
	Bireysel Değerler	3	11.12	3	4.69
	TOPLAM	27	100	64	100

*Her öğrenci birden fazla kategori/temaya kodlama yapabildiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 4’te görüldüğü üzere, lisansüstü öğrencilerine, “sizce okullar gizil olarak hangi değerleri ön planda tutmaktadırlar?” sorusu sorulmuştur. Öğrenci görüşlerinde, gizil olarak manevi ve bireysel değerler olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerin betimsel analizinde, okulların örtük olarak ön planda tuttukları değerlerin “manevi değerler” [saygı (f=8), vatan sevgisi (f=7), temizlik (f=6), sevgi (f=5), milliyetçilik (f=5), dürüstlük (f=4), bayrak sevgisi (f=4), doğruluk (f=3), millet sevgisi (f=3), çalışkanlık (f=2), hoşgörü (f=2), vatanın parçalanmaz bütünlüğü (f=2), paylaşma (f=1), ağırbaşlılık (f=1), güven (f=1), iyi (f=1), kötü (f=2), görgü (f=1), ahlak (f=1), bağımsızlık (f=1), yardımseverlik (f=1)] olduğu “bireysel değerler”de ise [ideolojik değer (f=2), sorumluluk (f=1)] yer aldığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle, öğrencilerin okullarda gizil olarak saygı [örn: 33-34-35-36-37-38-39-40] ve ideolojik değer [örn: 41-42] görüşüne yer verdiği şeklinde yorumlanabilir.

[33] “Bireyi gerçek hayata hazırlayacak her türlü değerlerin resmi ya da resmi olmayan programla öğretilmesi hedeflenir. Atatürk milliyetçiliği, vatan sevgisi,

*bağımsızlık, temizlik, sevgi, saygı, insanlarla iletişim, doğaya saygı...
Çoğaltılarak örneklendirilebilir.*” [K₄]

[34] *“Aileye ve büyüklere saygı, arkadaşlara sevgi ve saygı, toplum kuralları, hoşgörü, ağırbaşlılık, çevre temizliği ve bilinci, uyuşturucunun zararları vs.”* [K₅]

[35] *“Saygı, hoşgörü, temizlik, ailenin önemi vs. bu değerler yaşanılan çevrenin yapısı ile ilgili de olabilir.”* [K₁₀]

[36] *“Yardımsaver olmak, paylaşımcı olmak, saygılı ve sevgili olmak değerlerini ön planda tutmaktadır.”* [K₁₁]

[37] *“Vatan, millet, bayrak sevgisi, temizlik, büyüklere saygı gibi değerler gizil olarak ön planda tutulmaktadır.”* [K₁₂]

[38] *“Yurtseverlik, büyüklere saygı, toplumsal değerlere saygı, tarihi büyüklere doğru bakış açısı gibi değerler okullarda gizil veya açık olarak ön planda tutulmaktadır. Bu öğrenmeleri öğretmen geliştirip sürdürmektedir.”* [K₁₅]

[39] *“Okullar daha çok etik ve toplumsal değerlerin öğretilmesinde katkı sağlar. İyi insan olma, toplumsal değerleri kazanmada okulların işlevinden bahsedilebilir. Bu nedenle okullarda gerek öğretmenler gerek idareciler; güven, sorumluluk, saygı, doğruluk, dürüstlük vb. değerleri ön planda tutar.”* [K₁₇]

[40] *“Okullarda yönetici ve öğretmenlerin davranışları, inançları, değer yargıları, okul içindeki etkileşim, okulun disiplini ve kültürel tutumlar gibi gizil değerleri belirler.”* [K₂₁]

[41] *“Okullarda saygı, sevgi ve paylaşım ön planda tutulmalıdır.”* [K₂₁]

[42] *“Okul müdürlerinin ideolojik görüşleri okuldaki değerleri şekillendirmektedir.”*
[K₁]

Öğrencilerin Gizil Olarak Hangi Değerleri Ön Planda Tuttuklarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin gizil olarak hangi değerleri ön planda tuttuklarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşlerinin bulguları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Gizil Olarak Hangi Değerleri Ön Planda Tuttuklarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşlerinin Betimsel Analiz Sonuçları

Görüşme Soruları	Kategoriler	Kaynak		Kodlama Yoğunluğu	
		f	%	f	%
Sizce öğrenciler gizil olarak hangi değerleri ön planda tutmaktadır?	Manevi Değerler	19	63.4	36	66.7
	Bireysel Değerler	11	36.6	18	33.3
	TOPLAM	30	100	54	100

*Her öğrenci birden fazla kategori/temaya kodlama yapabildiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 5’te görüldüğü üzere, lisansüstü öğrencilerine, sizce öğrenciler gizil olarak hangi değerleri ön planda tutmaktadırlar? sorusu sorulmuştur. Öğrenci görüşlerinde, öğrenciler gizil olarak manevi ve bireysel değerlere yer verdiğine yönelik bulgular elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerin betimsel analizinde manevi değerler [saygı (f=9), sevgi (f=5), arkadaşlık (f=4), vatan sevgisi (f=3), dürüstlük (f=2), temizliğin önemi (f=2), paylaşma (f=3), yardımseverlik (f=3), hoşgörü (f=1), sabır (f=2), adalet (f=1), millet sevgisi (f=1)] olduğu, bireysel değerler kısmında ise [derste başarılı olma (f=4), toplumla bir arada yaşama (f=2), söz kesmeme (f=2), cinsellik (f=1), giyim kuşam (f=2), moda(f=1), aidiyet duygusu(f=1), kız erkek ilişkileri (f=1), sigara kullanımı (f=1), problem çözebilme ve eleştirel düşünme (f=1)] olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, öğrencilerin gizil olarak saygıyı [örn: 43-44-45-46-47-48-49-50] ve başarılı olmayı [örn:51-52-53-54] ön planda tuttıkları şeklinde yorumlanabilir.

[43] “*Milli değerleri (büyüğe saygı, küçüğe sevgi, öğrenci öğretmen arasındaki diyalog gibi) ön planda tutarlar.*” [K₂]

- [44] “Özellikle saygı ya da saygısızlık, itaat ya da itaatsizlik, etkilenmekte oldukları en büyük değerlerdir.” [K₅]
- [45] “Büyüklerle saygılı öğrenmektedirler. [K₈]
- [46] “Dinleme sırasında saygılı olmak, paylaşmak, aile ortamında sevgi ve saygıyı öğrenirler başarılı olmanın yollarını öğrenirler.” [K₁₁]
- [47] “Öğrenciler birbirlerinden veya başka okul çalışanlarından farklı olarak (vatan sevgisi, yurtseverlik bilinci, saygı ve sevgi gibi olumlu değerler olabileceği gibi; sigara içmek, öfkeli konuşarak hareket etmek gibi) bazı değerleri öğrenmektedirler.” [K₁₅]
- [48] “Sevgi, saygı, yardımseverlik, sabır, adalet, dürüstlük. ” [K₁₆]
- [49] “Okullarda öğrenciler birbirleriyle kurdukları ilişkilerde, oynadıkları oyunlarda, ailelerinde kazandıkları birçok değeri arkadaşlarına yansıtırlar. Birbirlerine saygı duyma, paylaşma, dostluk kurma, temizlik, sevgi vb. birçok değer bu yolla kazandırılabilir.” [K₁₇]
- [50] “Kurallara uymayı örneğin söz hakkı olan öğrenciyi dinlerken sabırlı olmayı, düşüncelerine saygılı olmayı öğrenir. Tophumsal değerleri kazanır (problem çözme, eleştirel düşünmeyi) farkında olmadan öğrenirler.” [D₁₉]
- [51] “Başarılı olmanın yollarını öğrenirler.” [K₁₁]
- [52] “Karşılıklı iletişim özellikle okul çağında ve belli yaşlarda kendini gösteren bir iletişim şeklidir. Öğrenciler bu aşamada sadece olumlu anlamda birbirlerinden etkilenmeyebilir (kavga, gürültü gibi). Bunun dışında derste başarılı olanın gördüğü değerden de etkilenip bu davranışı gösterebilirler.” [K₄]
- [53] “ Öğrenciler yine okuldaki farklılık göstermekle beraber bazı okullarda daha çok gösteriş, moda, kız-erkek ilişkileri ağır basarken, kimi okullarda ise çalışkan, başarılı öğrencilerin örnek alınması ya da tembel olan, yaşı büyük olan öğrencilerin, kötü alışkanlık sahibi olanların örnek alınması olabilir.” [D₁₈]

[54] “Öğrenciler grup olma bilincine eriştikleri zaman derslerinde daha başarılı olmak, sınıflarını geçmek gibi ortak amaçlar edinirler. Grubun birey üzerinde etkisi vardır. Gruba uyum sağlamak için ortak norm ve değerler edinirler. Bu da bireylerin güdülenmesi ve öğrencilerin faaliyet düzeyini artırır.” [D₂₁]

Görüldüğü üzere, lisansüstü öğrencilerin bireylerin kendi inanç ve çoğunluğun demokratik görüşü ile değer kavramını tanımladığı; değer konusunda okullarda farklı etkinlikler ve yöntemlerle, büyüklere saygı konusunda yapılan etkinliklerle çalışmalar yapıldığı; değer kavramına sosyal bilgiler dersinde daha fazla yer verildiği; okullarda örtük (gizil) olarak saygı ve ideolojik değerlerin, öğrencilerin ise manevi değerlerden saygı ve bireysel değerlerden başarılı olmayı ön planda tuttuğu şeklinde yorumlanabilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Lisansüstü öğrencilerine göre, değer kavramı geleneksel değerler içerisinde inançla; demokratik değerler içerisinde ise demokratik görüşle açıklanmaktadır. Başka bir deyişle değer kavramının tanımı yapılırken, inanç ve çoğunluğun görüşlerinin dikkate alınması vurgusu yapılmaktadır. Bu vurgu birçok bilimsel çalışmada ve bilim adamı tarafından ele alınmıştır. Mesela, Yıldırım’a (1999, s. 113) ve Güngör’e (1993, s. 19) göre değer, kişilerin hayatlarında aldıkları kararları etkileyen inanç yapılarıdır. Bunun yanı sıra değerler, genelde inanılan, arzu edilen ölçüt, toplumun ve bireylerin benimsediği birleştirici olgu (Ulusoy ve Arslan, 2014, s. 5), iç içe geçen duygular, inançlardır (Yazar, 2014, s.0101). Görüldüğü üzere, değer kavramı içerisinde birçok kavram ele alınmakta, bu kavramlar kullanım alanları, yetiştirmek istediği insan profili, kısacası toplum yapısına göre değişmektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Lisansüstü öğrencilerine göre, öğretmenler derslerde değer kavramı konusunda, farklı yöntem ve teknikler kullanmaktadır. Bir başka deyişle öğretmenlerin sosyal etkinlikler içerisinde “öğretim yöntem tekniklere” başvurdukları; ahlaki değerler içerisinde ise gösterdikleri davranışın “saygı” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ülkemizde uygulanan öğretim programlarının üzerinde durduğu ve vurguladığı konulardan biri değerler eğitimi olmuştur. Çünkü 21. yüzyıl bilgi toplumu eğitim anlayışında, sorumluluk alan, sevgi-saygı çerçevesinde başkaları ile işbirliği içerisinde çalışan, empati kurabilen, yeniliklere açık olan vs. bireyler yetiştirmektir. Böyle bireylerin yetiştirilmesinde başta aileye, sonra eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Aile ortamında büyüklerine saygıyla, küçüklerine sevgi ile yaklaşan ve bunu davranış haline getiren birey, okul çatısı altında mevcut programla yapılan etkinliklerle bu davranışlarını farklı ortamlara transfer edecektir. Örneğin sınıf ortamında değerler eğitimi ile yapılan çalışmalar/etkinlikler bireyler, kendilerini ve başkalarını önemsemekte, saygı duymakta, işbirliği içerisinde çalışmakta, doğruyu yanlışı, iyiyi-kötüyü ayırt edebilmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 95). Bu çalışmaları/etkinlikleri hikâyeler, şiirler, kompozisyon yazarak/okuyarak, drama yaparak, problemler çözerek vs. gerçekleştirmektedirler (Selanik Ay, 2014, s. 21). Yiğittir ve Öcal’ın (2010, s. 409) belirttiği gibi, öğretim programlarında yasalara saygılı vatandaşlar yetiştirmede, bilginin yanı sıra bir takım değerlerin kazandırılmasında farklı yöntem ve tekniklere ihtiyaç duyulmaktadır. Sınıf içi-dışı bu yöntem ve tekniklerin kullanılmasında başta öğretmenin ön bilgisinin olması gerekmektedir. Öğretmenin yöntem teknik konusunda hazırbulunuşluk düzeyi ne kadar yeterli olursa, sınıfta bu değerleri o kadar etkili bir şekilde uygulama imkânı bulacaktır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Okullarda örtük olarak verilen değerler konusunda lisansüstü öğrencilerinin, hangi derslerde değer kavramına daha fazla değinilmiştir sorusuna temel olarak sosyal bilgiler dersi yanıtını verdikleri görülmüştür. Başka bir deyişle, lisansüstü öğrencilerine göre, değerler kavramına ve buna bağlı olarak değerlere sosyal bilgiler dersinde daha fazla

değnilmektedir. Buna karşın değer kavramına sayısal derslerde değnilmediğı görülmüştür. Kan'a (2010) göre de Sosyal bilgiler dersi, gerçek anlamda bir değer eğitimi dersidir. Çünkü tarihsel bir muhtevaya sahip olması, farklı kültürleri ve hayat hikâyelerini anlatması yönüyle iyi, güzel ve olumlu değerlerin verilebilmesi açısından son derece önemlidir. Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli olması da değer öğretimi açısından bir zenginlik olarak ele alınabilir. Tay ve Ünlü'ye (2014) göre, Sosyal bilgiler dersinde sevgi, hoşgörü, işbirliği vb. değerleri ön planda tutulmaktadır. Bu ve buna benzer değerler özellikle 2005 yılındaki öğretim programında doğrudan değnilmiştir. Bunun yanı sıra, Sosyal bilgiler dersinin genel amaçları arasında "bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar" ve evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir" ifadeleri yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Sosyal bilgiler dersinde "aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı-sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine yönelik çalışmalar/etkinlikler bulunmaktadır. Kısacası değerlerin Sosyal bilgiler dersinde verilmesinin nedenleri arasında "bilginin üretilmesinin yanı sıra insanlarla paylaşılması gereksinimi, değer olarak kabul edilen değerlerin toplumsal yaşamın bir parçası olma özelliğı göstermesi ve insanların doğrudan doğasında var olmasıdır" (Tay ve Ünal, 2014, s. 289).

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Lisansüstü öğrencilerine göre, okullarda gizil (örtük) olarak saygı ve ideolojik değeri ön planda tutulmaktadır. Başka bir ifade lisansüstü öğrencilerine göre, okulların örtük olarak milli değerler içerisinde saygıyı, bireysel değerler içerisinde ise ideolojik görüşleri ön planda tuttukları sonucuna ulaşmıştır. Değerler bireyi diğer bireylerden ayıran, insanı insan yapan ölçütlerdir. Her bireyin arzu ettiğı, önem verdiğı, hayatında birincil derecede olmazsa olmazı olduğı değerler bulunmaktadır. Bu değerler kimine göre doğru-dürüst olma, insan değerine saygılı davranma, insan hak ve özgürlüklerine müdahale etmeme, kimine göre duygu ve düşüncelerini rahat bir ortamda başka insanlarla paylaşmadır. Böyle değerler, bireyden bireye farklılık göstermektedir. Birey bu değerleri bazen gizil

olarak öğrenmekte, bazen de formal bir eğitim çerçevesinde davranışa dönüştürmektedir. Birey ister gizil, isterse açık olarak değerleri öğrensin, önemli olan bireyin kendisi için önemli olan değeri içselleştirmesidir. Ulusoy ve Dilmaç'a (2014) göre insanlar toplumda tek başına yaşamamakta ve bütün insanların hak ve özgürlüklerine saygı duymaları gerekmektedir. Çünkü değerler bir toplumun devamını sağlamak ve sahip olduğu maddi-manevi öğeleri korumaktadır. Yazıcı'ya (2006, s. 501) göre bireyler, değerlerle "bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetleri" dikkate almaktadırlar.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Lisansüstü öğrencilerine göre, okullar örtük olarak saygı ve başarılı olma değerini ön planda tutmaktadırlar. Başka bir deyişle lisansüstü öğrencilerine göre okullardaki öğrenciler manevi değerler içerisinde saygı değerini, bireysel değerler içerisinde ise başarılı olma değerini ön planda tuttıkları sonucuna ulaşmıştır. Her birey yapacağı/yaptığı davranışlarından dolayı ödüllendirilmek ve takdir edilmek istenir. Bu istek bireyin sınıf-dışı çalışmalarına olumlu katkılar sağlayabilir. Örneğin böyle bireyler, kendi olumlu davranışları nasıl ödüllendirildiyse başkalarının da istedik ve olumlu davranışlarının ödüllendirilmesine saygı duyarlar. Toplumun ve bir olayın merkezinde her zaman kendilerini görmezler. Duyuşsal bir yaklaşımla başka bireylerin başarılarına saygı duyarlar. Eğitim sisteminin formal olarak bireyden istediği, kendisini bilişsel ve psikomotor alanında yetiştirmek değil, duyuşsal yönünü de insanlara örnek olacak şekilde geliştirmektir. Cihan'ın (2014, s. 429) belirttiği gibi eğitim, sadece akılcı bilginin ve teknik becerinin geliştirildiği bir alan değil, bunun yanı sıra kültürel değerlerin, ahlaki tutum ve davranışların aktarıldığı bir araçtır.

Yukardaki sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Değerler konusunda farklı sınıf düzeyinde, alanlarda nitel ve nicel çalışmalar yapılabilir.

- Öğretim programlarında değerlere sayısal derslerde de fazla yer verilmesi ve sayısal derslerde bireylerin değer kavramını nasıl tanımladığı araştırılabilir.
- Bireylerin hangi değerleri ön planda tuttuğu ve bu değerlerin öğrenci başarısına katkısı araştırılabilir.
- Okulda verilen değerler ile bireyin gizil olarak öğrendiği değerlerin öğrencide hangi beceriler geliştirdiği araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Bal, U. G. (2004). Çocuklar ve değerler eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 45, 18-20.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 19-31.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye’deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, A. M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(2), 1309-1325.
- Özgüven, E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Selanik Ay, T. (2014). Değer eğitimine yönelik olarak okullarda gerçekleştirilebilecek etkinlikler. R. Turan, K. Ulusoy (Eds). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s.17-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (2004). *Örtük program eğitimde saklı uygulamalar*. (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şişman, M. (2002). *Etkili okullar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak “değer ve değerler eğitimi”. R. Turan, K. Ulusoy (Ed). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s.287-322). Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B. ve Ünlü, İ. (2014). İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programlarında değer ve değerler eğitimi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s.287-322). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazar, T. (2014). Toplumsal yaşam ve değerler. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s.287-322). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR*, 19, 499-522.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 406-416.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1993). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, İ. (1999). Some values of Turkish university students from varying degrees of religiosity. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16-17, 113-123.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.

SUMMARY

The main purpose of this research is to determine the views of the postgraduate students about the values hiddenly given at secondary schools. In accordance with the main purpose of this research, the question below is created. According to Master's students, what is the definition of "value" concept? Which activities and studies do teachers conduct about "value" concept? In which lessons is "value" concept mentioned most? To which values do schools draw attention implicitly? To which values do students draw attention implicitly?

The research group of the study includes 22 postgraduate students studying in Siirt University, Faculty of Education, Department of Educational Programs and Instructional Science in 2014-2015 academic year. The sample of the study included twenty-two Master's students who were determined with simple random sampling. In the study, "semi-structured interview form" developed by researchers was prepared in order to take opinions of twenty-two Master's students about efficiency of values given implicitly in schools. In the analysis of the data, interviews which were conducted with master's students were decoded and voice records were listened to. The obtained data were subjected to descriptive and content analysis.

In the conclusion of the research, it was revealed that Master's students have defined "value" concept as "belief" and perspectives of many people about values are given implicitly in schools. In other words, students have expressed definition of "value" concept as belief in traditional values and as a democratic view in democratic values.

Yıldırım (1999) defined "value" as belief structures influencing decisions people make in their lives.

According to Master's students, teachers have tried to teach "value" concept by using teaching method and techniques about "value" concept in the lesson in addition to available program. Moreover, according to participants, teachers have shown "respect" for "value" concept in the lesson in addition to available program That is to say,

according to students, it is concluded that teachers have applied teaching method and techniques in social activities and the behaviour they show is respect in moral values.

It has been seen that Master's students, about values given implicitly in schools, basically have answered as "social sciences" lesson to the question "in which lessons is "value" concept mentioned most"? In other words, it has been seen that participants have answered that "value" concept is mentioned in verbal lessons, especially in "social sciences" lesson. No value is mentioned in numerical lessons. According to Kan (2010) "social sciences" lesson is that of an Education of value in real meaning. Because it has historical topic, tells different cultures and life stories. Therefore, it is extremely important so that good, nice and positive values can be given. It can be regarded that "social sciences" lesson is rich in terms of value teaching because it is multi-disciplinary.

According to master's students, schools give more importance to respect and ideological value implicitly. That is to say, according to Master's students it is concluded that schools give importance to "respect" in national values and "ideological views" in individual values.

It has been seen that according to master's students about values given implicitly in schools, students in schools draw attention to value "respect and being succesful". In other worlds, it is concluded that according to Master's students, students in schools take into consideration "respect" value in spiritual values and "being successful" value in individual values.